

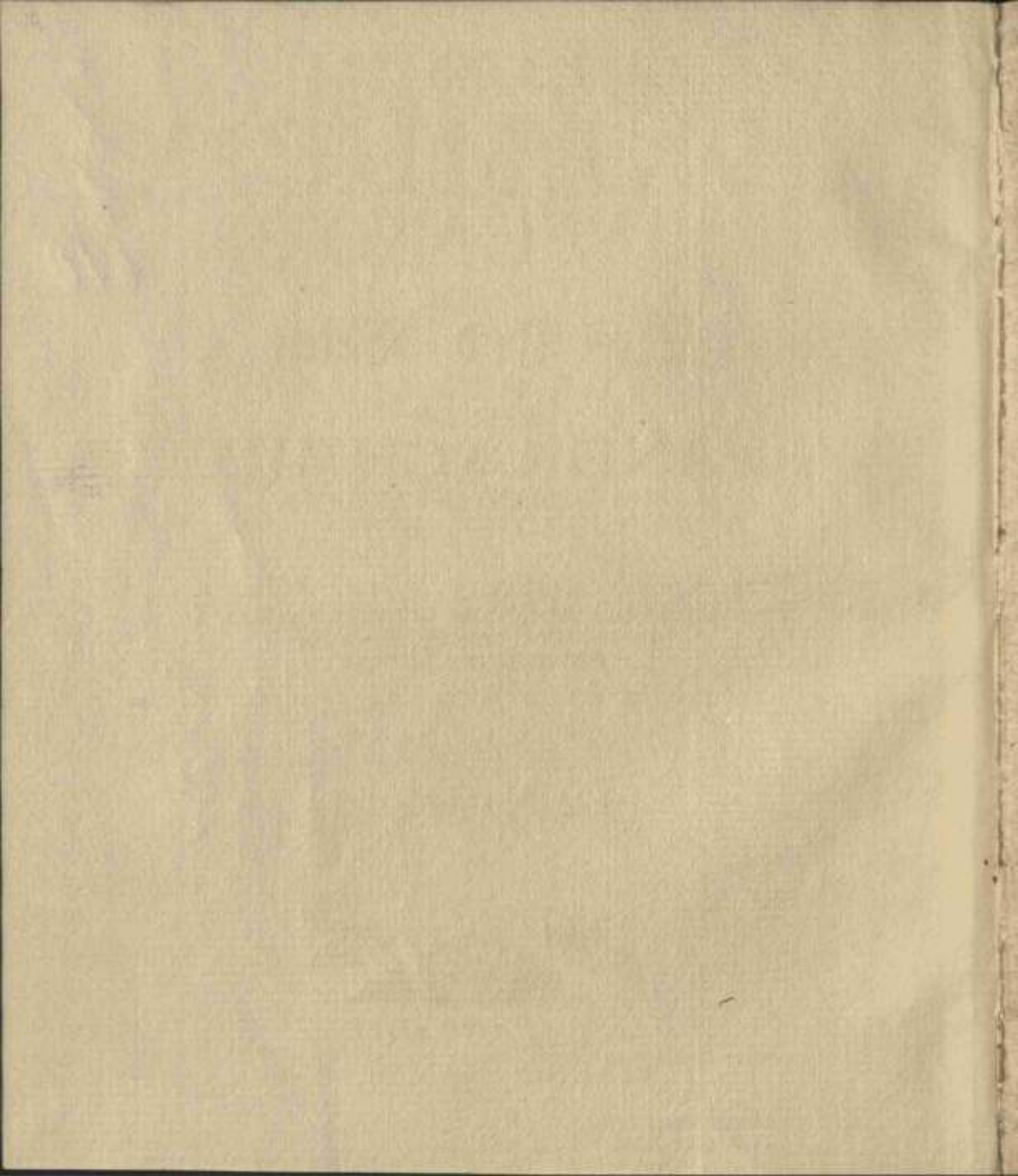
WARBURG INSTITUTE

FBH 610

f
b
h
610

10/416
B
f
b
h
610

ABVSVM
PSALMI CIX
IMPRECATORII

vulgo

Das God = Befen

D. O. M. A.
PRAESIDE

IO. ANDR. SCHMIDIO

ABBATE MARIAEVALLENSI
SS. TH. D. EIVSQ. ET ANTIQ. SS. PP.
ORDINIS SVI SENIORE

DOMINO PRAECEPTORE ATQVE PATRONO
OMNI OBSERVANTIAE CVLTV COLENDO
ERVDITORVM IVDICIIS SVBMITTET
RESPONSIVVS AVTOR

IOANNES FRIEDERICVS HEINE
HANNOVERANVS
D. XI. AVG. MDCCVIII.

HELMSTADII,
STANNO HAMMIANO.

ABVSVM
PSALMI CIX
IMPLETORII

1790

JOHANNES FRIEDRICHUS BEHN

D. O. M. A.

BRUNNEN

IO. ANDR. SCHMIDT

ADRESSE: MARIENFELDSTRASSE

25. DE. D. F. V. O. ET ASTOR. S. E. T.

GRADUS. VII. SENIORS

DOMINO. T. DE. STONE. STONE. BATHING

DE. T. DE. STONE. STONE. BATHING

ST. JOHN'S COLLEGE

RESPOND. S. B. T. O. R.

IOHANNES FRIEDRICHUS BEHN

HANNOVER

DE. T. DE. STONE. STONE. BATHING

BEHN

STANN. HAMMARS

§. I.

Quando materiam dissertationis theologicæ non ita pridem, elegi, ab usum scilicet psalmi, secundum hebræos centesimi noni, juxta versionem vulgatam vero centesimi octavi, & mihi dictum volui, quod Chrysostomus (a) sub initium explicationis in præsentem psalmum auditoribus suis inculcavit. *Magna hic nobis, inquit, prudentia opus est. Verba enim, si consideretur sola prolatio, & quæ est ad manum auditio, perturbant multos eorum, qui non attendunt. Totus enim psalmus plenus est execratione, & per eam universa pervasit oratio, ejusque, qui dicit, ferventem & ardentem quandam iram indicat, quæ non contenta eum ulcisci, qui facit injuriam, sed etiam in filios, patrem, & matrem extendit supplicium: & non una ei sufficit calamitas, sed etiam mala malis conjungit.* Ut ergo & ego prudenter pro viribus meis in hac tractatione incedere possum, a scopo meo alienum minime judico, si de psalmi illius argumento, nec non de eo, sub cujus persona, & contra quos, execrationes fuerunt prolatae, pauca quædam fuerint præmissa, ut dein eo melius abusus iste rejici damnarique possit.

§. II. Deprehendimus autem in hoc psalmo, si a persona adhuc abstrahere velimus, (1) acerbam querelam, quam querens apud Deum, (in quo laudem suam totam consistere dicit,) textit & deponit de odiis, crudelitate, fraudibus, dolis & malitia suorum hostium in se

A

imme-

(a) in expos. hujus psalmi pag. m. 270.

immeritum: atque ita sibi aditum parat ad attentionem, tum a natura Dei, tum a persona adversariorum, & sua a versu 1. ad 5. (2) Subjicit horribilem imprecationem in adversarium, ab omni pietate & humanitate alienum. In ea male precatur ille tum ipsi adversario speciatim vers. 6-8. tum familiæ vers. 9. sq. tum etiam bonis, honoribus, & nomini illorum omnium coram hominibus, vers. 11-13. tum salutem coram Deo vers. 14 seq. Inde imprecationis causa subjicitur vers. 16-18. & ejusdem summa, apposita similitudine vers. 19. & brevi repetitione, ad majorem emphasin, proponitur vers. 20. (3) addit precationem, qua Deum orat pro salute sua, a natura, scedere, & gloria Dei vers. 21. & sua persona miserima & omni ope destituta vers. 22-25. Quam precationem subsequenter versibus ita continuat, ut simul imprecationis summam repetat. (4) Psalmum concludit professione sua erga Deum officii & grati animi vers. 30. addita ratione vers. 31. quod Deus suorum sit liberator.

§. III. Si porro de persona querente, imprecante, precante, & gratitudinem offerente, nec non de illis, contra quos imprecationes directæ, disquisitionem instituemus, extra controversiam putamus, hunc psalmum Davidi, ipsa inscriptione & testimonio Petri testibus, esse adscribendum. An vero David unice ad se suaque tempora, an vero ad futura, & quæ illa, respiciat? inter diversarum sectarum autores non convenit. Sunt, qui prius eligunt, & inter hos Judæi, quasi David imprecatur Sauli, (a) præcipue, vel Doego, (b) & Ahitophel, aliisque persecutoribus & hominibus ingratis; vel de illis, per imprecandi modum, prædicat fore, ut sint in potestate impii, & diabolus dirigat manus ipsorum ad malum faciendum; & id in Saule impletum esse, quando traditus est in potestatem spiritus mali exagitantis ipsum, & dirigentis manum,

(a) 1 Sam. XXVI. 17. (b) 1 Sam. XXI. & XXXI.

num, ut lancea transfoderet Davidem : exiſſe eundem condemnatum, cum fuerit a Samuele iudicatus, quod violaverit Dei præceptum de interficiendo Amalech, & omnibus, quæ erant ejus : & orationem ſacrificiumque de oblationibus victimarum ab eodem Saule factum, imputatum ei ad peccatum : ex vivis eundem citius, quam naturaliter debuiffet, ſublato eſſe, atque ipſius epiſcopatu, hoc eſt, auctoritati, gubernationi, præfecturæ, regno ſucceſſiſſe alium, nimirum Davidem : filios Saulis factos eſſe orphanos, & uxorem ejus viduam ; ſeptem filios poſtulatos ad mortem : bona ipſius ad extraneos perveniſſe, & ſic in reliquis. Sunt vero alii, qui volunt, Davidem, ex totius populi perſona prophetantem, futura tempora reſpexiſſe, quando eccleſiam Judaicam variis afficient calamitatibus vel externi hoſtes, vel quidam in populo, religionis veræ corruptores. Ex hoc ſuppoſito quidam (a) tranſferunt hunc pſalmum ad principes illos, qui reverſum de Chaldæa populum criminationibus falſis ad reges perſarum deferentes ab ædificando templo, urbeque reſtituenda impediſerunt. Aliquibus (b) pſalmus hic ſub Maccabæorum perſona canitur, deplorantium, quæ ab exteris, & domeſticis adverſa pertulerint, poſtulantiumque ultionem in eos, qui Antiochum, vel Demetrium reges in eorum odia, criminatione falſa, ſuccenderant, qui que venalem fecerunt ſacerdotii dignitatem : quod non tantum excluſo Onia factum eſt, ſed per omne tempus deinceps, quo Judæa maccabæis præliantibus eſt liberata. Tandem quidam eundem referunt (c) ad tempora Chriſti, cum a verſ. 6. contineatur prædictio de Caipha, qui peccator dicatur, quia ultimum conſilium dedit de morte Chriſti, & prædicatur conſtituendus ſuper, ſive contra Chriſtum ; quia permiſſus eſt, id

A 2

conſi-

(a) Agell. comment. in pſalmi, & hujus argumento pag. 584.

(b) Beda comment. in pſalmi hujus argumento p. m. 827: licet illum poſtea ad Chriſtum tranſferat, (c) ut Lyra, Ricketius, & alii,

consilium dare, & postea adductum ad se condemnare; item diabolus stare a dextris ejusdem Caiphæ, quoniam ad id ille eum excitavit, ut pro auctoritate alios ad idem traheret.

§. IV. Communis vero sententia, cui & nos subscribimus, est illa, quæ statuit, Davidem sub persona Messie instinctu Spiritus Sancti psalmum hunc protulisse. Beda loco citato id probare vult ex psalmi hujus titulo, quem ipse habet sequentem: *in finem psalmus David.* Christus enim est Α & Ω, ἀρχὴ καὶ τέλος Apocal. I, 8. XXI, 6. τέλος ἡμεῶν Rom. X, 6. in cruce clamans: τέλεισθε consummatum est Joh. XIX, 30. imo ipse est τελείωσις terminus & complementum omnium bonorum. Ubi negare non possumus LXX. vertisse hebræorum מַצְנֵה per εἰς τὸ τέλος, & vulgatam: *in finem*: Augustinum etiam jam ante probasse hanc sententiam, dum ita scribit: (a) *in finem quid sit, novimus, si Christum novimus. Dicit enim Apostolus, finis legis Christus est ad justitiam omni credenti in suis non consumens, sed præficiens.* Verum enim vero in fonte non legitur מַצְנֵה *victori*, vel in *victoriam*, quæ est omnis certaminis finis; sed מַצְנֵה præcentori, vel cantorum magistro. Præterea si hic titulus perpetuo indicaret psalmum aliquem agere de Christo, sequeretur omnes psalmos, hoc titulo ornatos, primario agere de Christo, quod tamen falsum est; & eos, qui de Christo agunt, debere titulum illum præferre, quod iterum lectioni repugnat. (b) Certiora habemus ex ipsius Spiritus Sancti interpretatione, (c) qui particulam psalmi transfert ad Judam Christi proditorem, atque hac ratione simul indicat, psalmum hunc agere de Christo. Observavit id Augustinus, (d) sub initium explicationis suæ ita scribens:

Psal-

(a) In psalm. XXX. p. m. 35. F. (b) Confer. Hakspan. not. phil. part. 2. ad Pl. IV. pag. 13. Dn. Sontag. in tit. psal. p. 102. seq. (c) Act. L. 16. 20. (d) enarrat. in psalm. CVIII. p. m. 274. K.

*Psalmum illum de Christo habere prophetiam, quisquis actus apostolorum fideliter legit, agnoscit, ubi de Christi traditore Juda prophetatum est, quod hic scriptum est: fiant dies ejus pauci, & episcopatum ejus accipiat alter: quando Matthias in locum Jude ordinatus numero Apostolorum duodecimus adjunctus est, evidenter apparet. Idem cum eo sentit Theodoretus, in-
 quiens; (a) Salutarem passionem, Judaorum furorem, & Jude proditionem hic psalmus praeinquit. Deducit vero nos in hunc sensum magnus etiam Petrus, concionem habens, Judaeque proditionem insinulans, & hinc vaticinationem declarans. Augustinus in prima enarratione in psalmum hunc totus in eo est, ut monstret, quomodo dixit ista in Judam quadrent. Hoc utique meruit, inquit, ut super se habeat diabolus, id est, diabolo subditus sit, qui Christo subditus esse noluit. Stetit diabolus a dextris ejus, quando praeposuit avaritiam sapientiae, & pecuniam saluti suae, ut eum traderet, a quo debuit possideri, ne ab ipso possideretur, cujus opera ipse Christus solvit, a quo noluit possideri. Cum judicatur, exeat condemnatus. Noluit enim talis esse, cui diceretur, intra in gaudium domini tui: sed talis, de quo dicitur: projicite eum in tenebras exteriores. Et oratio ejus fiat in peccatum: quoniam non est justa oratio, nisi per Christum, quem vendidit immanitate peccati. Oratio autem, quae non fit per Christum, non solum non potest delere peccatum, sed etiam ipsa fit peccatum. Dies ejus apostolatus pauci fuerunt, quoniam ante passionem domini scelere ipsius & morte consumti sunt; & sic in reliquis. Idem vero Augustinus, & cum eo alii ita respiciunt Judam, ut non excludant Judae complices impoenitentes, omnesque perfidos Judaeos. Hinc eodem in loco dicit: Si de illo uno homine omnia? quae hic in malo dicta sunt, intelligere conemur, expositionis ratio non omni modo, aut vix, valebit occurrere. Si autem*

A 3

„de

(a) Interpret, in Psalmum CVIII, p. m. 842.

de tali genere hominum malorum, id est, inimicorum Christi, ingratorumque Judæorum, omnia mihi videtur posse clarius aperiri. Sicut enim quædam dicuntur, quæ ad apostolum Petrum proprie pertinere videantur: nec tamen habent illustrem intellectum, nisi cum referuntur ad ecclesiam, cujus ille agnoscitur in figura gessisse personam; ita Judas personam quodammodo sustinet inimicorum Christi judæorum, qui & tunc oderunt Christum, & nunc per successionem perseverante genere ipsius impietatis oderunt. Hinc in expositione secunda ejusdem psalmi, quæ ante Judæ applicaverat, postea etiam Judæis convenienter tribuit. Nimirum populus Judaicus, repulso a se Christo, factus est subditus diabolo, & quia in nequitia & infidelitate persistens thesaurizavit sibi iram in die iræ, & revelationis justii judicii. Oratio ejus, quia non fit per mediatorem Dei & hominum, fit in peccatum. Dies regni ejus fuerunt pauci, quia illud postea diu non perseveravit. Episcopatum ejus accepit alter, populus scilicet gentium; & sic in reliquis.

§. V. Augustino & Theodoro consentiunt plures antiquiores & recentiores tum in hoc, quod psalmus referendus sit ad Christum, tum in isto quod vel Judam vel judæos simul respiciat. Ex illis nominamus *Chrysostomum* (a) (qui quæstioni: *de quonam ergo dicitur est psalmus?* respondet: nonnulla de Juda, reliqua de aliis: hic enim est prophetiæ modus, qui sæpe occurrit, ut proœmia in hunc, in alium autem dicantur reliqua: & sic in thesi cum illis convenit, non vero in hypothese: cum ipse potius tempora Maccabæorum respiciat.) *Tertullianum*, (b) *Eusebium*, (c) *Hieronymum*, (d) *Cyrillum Hierosolymitanum* &c. (e) ex recentioribus *Estium*, (f) *Lorinum*, (g)

Agel-

(a) Loc. cit. p. m. 271. (b) De præser. c. 20. p. m. 237. (c) De demonstr. lib. 10. n. 3. pag. 474. (d) in Matth. c. 27. p. m. 66. (e) catech. 13. p. 292. (f) annot. ad h. l. (g) in Psalm. 108. pag. 232. seqq.

Agellium &c. (a) *Geicum*, (b) *Bakim*, (c) & *Grotium*, (d) qui psalmum hunc propterea vocat *Iscarioticum*, quia contra Judam *Iscarioth* conscriptus sit: *Coccejum*, (e) qui Christo potius a nobis, ut iudici, & iudicium petenti, quam *Davidi*, ut suos inimicos respicienti, eum attribui vult, *Stephanum Fabritium Bernatem*, (f) qui licet psalmum hunc ad historiam *Doegi* & *Saulis* accommodatum putet, nihilominus tandem subiicit, quod *David* etiam hoc loco personam Christi sustineat; adeo ut ille ad *Judam* proditorem, & sui similes Christi & ecclesie hostes non male accommodari possit, & debeat etiam, quemadmodum. luculenter patet ex *Actor. I, 20.* Maxime autem nobis consentientem habemus beatum *Lutherum* in *vier Trost-Psalm an die Königin in Hungarn*, ubi psalmi nostri explanationem sequentem in modum orditur: (g) *Den Psalm hat David im Geist gemacht von Christo, welcher redet den gantzen Psalm in seiner eigen Person wider Juda den Verräther, und wider das ganze Judenthum, und verkündiget, wie es denselbigen gehen werde. Also führet auch S. Petrus diesen Psalm Actor. I. von Juda, da sie an seine statt Matthias wehlen, nicht daß er allein von Juda rede, sondern wie S. Petrus daselbst spricht: Juda sey das Haupt oder Fürnehmste gewest, daß Christus gefangen und gemartert ward, auch Christus selbst für Pilato bekennet, daß Juda die grösseste Sünde gethan habe, daß er ihn überantwortet habe. Darum gebet der Psalm fürnemlich wider Juda, aber doch auch wider alle, die mit Juda sind, und in seinen Werke bleiben und folgen, wie hie im Psalm Christus selbst deutet und spricht: So müsse es gehen allen, die mir wider sind. Daß also dieser Psalm von Juda anhebe, und gehe über alle, die Judas Art an sich haben, als da sind alle Verfolger und Rotten wider Christus Wort.*

§. VI.

- (a) loc. cit. (b) ad h. l. p. m. 666. (c) in Psalm. 109. (d) annot. in h. l. (e) Comment. in h. l. p. m. 408. (f) in concion. in h. l. p. 540. (g) Tom. III. Jenensi germanico pag. 396. B.

§. VI. Sed & hoc loco quaeri potest, quod Chry-
 stomus loco citato sibi obiecit: *id quod dictum est, prophe-*
tiam, an imprecationem accipimus? Objectioni huic respon-
 det Chrystomus, prophetiam esse sub specie impreca-
 tionis, cum etiam alibi tale quid inveniamus. Jacob enim
 cum esset moriturus; *Venite*, inquit filiis suis, *& dicam,*
quod eventurum sit vobis in diebus novissimis: & cum prophe-
 tiam inciperet, statim a principio; tanquam ira quadam
 percitus, inchoat prophetiam ab imprecatione, sic dicens:
Ruben primogenitus meus, durus ad ferendum, durus & con-
tumax, fecisti contumeliam, ut aqua non crescas: futurum e-
 ius exitium praedicens sub specie imprecationis. Ita rur-
 sus, quando bona dicit, sub specie precationis, dicens:
det tibi Deus de rore caeli, & de pinguedine terra. Idem vult
 Theodoretus, quando loco citato scribit: *Ceterum nemo*
audiens dominum ferentem legem, ut persequentibus benedicamus,
vaticinationem repugnantem legislatori esse ducat. Non enim
hoc in loco divinus sermo imprecando loquitur, sed futura Judaeis
& Juda supplicia praedicit. Hac autem vaticinatio in precationis
formam concipitur, ut plerumque divina scriptura mos est. Ve-
 rum enim vero nihil repugnabit, quominus statuere pos-
 simus, non nudam duntaxat prophetiam sub specie im-
 precationis, sed prophetiam & imprecationem ipsam.
 locum habere; cum Christus, sub cuius persona David
 loquitur, ut Deus, ut iudex convenientissime illam pro-
 ferre potuerit. Atque huc etiam tendit Coccejus loco
 citato, dum rogationem illam versu sexto non simpliciter
 accipiendam vult pro optato, quomodo homines impa-
 tienter solent a Deo poenas exposcere; sed esse legitimam
 postulationem ab eo factam, qui habet potestatem ut
 iudex Psal. II, 8. 12. Arbitratur quidem theologus ali-
 quis criticus, referente H. Witsio (*) non esse psalmos
 illos duos, LXIX. & CIX. a spiritu lenitatis dictatos, sed
 potius

(*) Miscell. lib. xi c. 18. pag. 218. seq.

potius feralia carmina animi vehementi ira perciti, & infana vindictæ cupiditate flagrantis, contra quam Christi evangelium præcipiat. Verum respondit illi vir laudatus, tremendas illas imprecationes cum lenitate Christi bene conciliari posse. Dilexit Christus omnes promiscue pios & impios, salutem eorum optavit, pro iis intercessit, pereuntibus misericordiam lacrymas impendit, atque ita suis consummatissimum reliquit lenitatis exemplar. Idem vero Christus cognovit, quam justa ira pater suus cœlestis exardeat adversus protervos gratiæ suæ contemptores, rebelles, fœcti nescios, regni sui hostes; quam atrociam in eos constituerit supplicia; quam utilia aut necessaria ea sint ad gloriæ divinæ illustrationem & ecclesiæ suæ tutelam & amplificationem. Et hinc patris suæ voluntati ut æquæ, justæ, sanctæ, consentit ac consciscit, eique vota accommodat sua, ut adversus irreconciliabiles paternæ suæque majestatis inimicos voluntas illa Dei fortietur effectum. Quid in ea re est, quod non purum & sanctum & Christo, Dei filio, eadem omnia cum patre suo volenti, dignum atque decorum sit? & quid tandem his imprecationibus continetur, quod non alibi se in præfracte impios patraturum esse denunciavit Deus? quæ lenitas interdicit ea vota Christo, quibus Dei veritatis ac justitiæ suæ gloria asseritur? Pausis extendit Christus erga omnes misericordiam suam manus, illos vero qui eas vel amplecti nolunt, vel pertinaciter repellunt, dextra justitiæ suæ adeo ferit, ut universus orbis ob id contremiscat. Vel si mavis audire Lutherum nostrum, qui dubio illi sequentem in modum loco citato respondit: *Warum fluchet denn Christus so ubel, der doch verbenet und lehret, Matth. V. man soll nicht fluchen? und er auch selbst am Creutze nicht fluchet, wie Sancti Peter spricht, sondern bittet für seine Flucher und Lasterer, wie ich auch droben von der Rache fragte? Ist kurtzlich die Antwort: Liebs fluchet nicht,*

rächet sich auch nicht, aber der Glaube fluchet und rächet. Das zu verstehen, muß du von einander scheiden GOTT und Menschen, Personen und Sachen. Was GOTT und die Sachen angehet, da ist keine Gedult noch Segen, sondern eiser Eifer, Zorn, Rache und Fluchen. Als daß die Gottlosen das Evangelium verfolgen, das trifft GOTT und seine Sache an, da ist nicht zu segnen, noch Glück dazu zu wünschen, sonst müste niemand auch wider Ketzerey predigen, noch schreiben, sientemahl solches nicht mag zu gehen ohne fluchen, denn wer da wider sie prediget, der wünschet ja, daß sie untergehe, und thut das ärgste und beste dazu, daß sie untergehe. Das heiße ich nun Glaubens-Flüche; denn ehe der Glaube ließe GOTTES Wort untergehen, und Ketzerey stehen, er wünschte ehe, daß alle Creaturen untergingen: denn durch Ketzerey verkleuet man GOTT selber. Also ist das Fluchen Christi in diesem Psalm nicht um seiner Person willen, sondern um seines Ampts und Worts willen, daß der Jüden Irrthum will sich bestreiten, und das Evangelium untertreten, da wünschet er, daß sie untergehen sollen, und kein Glück mit ihrem Iudenthum haben, gleichwie Mose Num. XVI. betet, daß GOTT Korah Gebet nicht sollte hören, noch ihre Opfer annehmen. Darum muß es geflucht, abels gewünschet und Rache gebeten seyn wider des Evangelii Verfolgung und Irrthum, und wider die, so solch Unglück treiben und anrichten. Aber die Person soll sich nicht rächen, sondern alles leiden, dazu auch den Feinden gutes thun, nach der Lehre Christi, und der Liebe Art, denn hier regieret die Liebe, und nicht Glaube, und gehet nicht und nicht den Glauben an.

§. VII. Quæ omnia, cum ita se habeant, miror quid in mentem venerit Arnobio, non Afro illi sed juniiori (qui circa annum 461. vixit, & commentarium in psalmos CL. Davidis scripsit) ut ea, quæ nos cum aliis pro imprecationibus habemus, in bonam partem detorserit. Ita enim inducit Christum loquentem. Adversum me constituit discipulum meum diabolus, adversus eum constituitur discipulus ejus & sit persecutor diaboli, qui per-

secutor

secutor extiterat Christi: & stet diabolus a dextris ejus ad confutandum & convincendum, id est, ut confutetur & convincatur. Exemplo Pauli id confirmat, a cujus dextris diabolus steterit, ita ut eum judicans Paulus (quasi reum, qui sistitur ante tribunal) faceret exire a se condemnatum & totam orationem & consilium ejus (quo se defendebat aliosque offendebat) statueret in peccatum (declarans nihil nisi peccatum continere.) *Dies* diaboli fecit *paucos*, quia Paulo in gentibus prædicante, ille non multo tempore obtinuit principatum in templis, tum cessavit princeps esse super gentes, & magisterium accepit ille, qui dicebat: ego sum magister gentium in fide & veritate: ille enim fuerat magister gentium in infidelitate & fallacia. *Filios factos orphanos* dicit, qui de patre diabolo erant, eiecto incredulitatis rege: & *factam uxorem diaboli viduam*, quia sicut uni viro desponsata ecclesia per fidem, sic per infidelitatem non sponsa, sed uxor est potestas incredulitatis, quæ dabat potestatem dominandi sacerdotibus templorum, sive synagogæ, seu hæreticorum ecclesiis: hanc potestatem dejecto diabolo effici viduam; & sic in reliquis. Verum ut hæc allegoria plane non est innata, sic contra mentem Spiritus Sancti, contra Petri explicationem, contra communem plerorumque sententiam, magna cum violentia textui est illata. Eam ergo ab hoc loco abesse volumus, & argumento supra deducto unice inharemus, nec aliam agnoscimus personam prædicentem & imprecantem quam Christum, sub cujus persona David loquitur, nec alios præter Judam & Judæos contra quos imprecationes istæ fuerunt directæ.

§. VIII. His præmissis, ad abusum, principale disertationis nostræ argumentum tendimus Non nova vero hæc est, aut nostris demum temporibus nata consuetudo, psalmum hunc publice privatimq; adhibere pro diversa diversorum intentione. Nicolaus papa enim, hujus nominis

secundus, qui seculo XI. Romæ sedit, decretum suum de electione summi pontificis in concilio Lateranensi firmaturus, ex utroque psalmo LXIX. & CIX. execrationes violatoribus opposuit sequentem in modum: (*) *Quisquis autem hujus nostra decretalis sententia temerator extiterit, & Romanam ecclesiam sua presumptione confundere, & conturbare contra hoc statutum tentaverit, perpetuo anathemate, atque excommunicatione damnetur; & cum impiis, qui non resurgent in judicio, reputetur, omnipotentis iram contra se sentiat, & sanctorum apostolorum Petri & Pauli (quorum ecclesiam presumpsit confundere) in hac vita, & futura furorẽ sentiat: fiat habitatio ejus deserta, & in tabernaculis ejus non sit. qui inhabitet: fiant filii ejus orphani & uxor ejus vidua: commotus amoveatur ipse, & filii ejus, & mendicent, & ejiciantur de habitationibus suis: scrutetur scenerator omnem substantiam ejus, & diripiant alieni labores ejus: orbis terrarum pugnet contra eum & cuncta elementa sint ei contraria & omnium sanctorum quiescentium merita illum confundant, & in hac vita super eum apertam vindictam ostendant.* Similia quoad rem ex eodem psalmo desumpta habet illa formula execratoria, qua Imperator Leo & Alexius in constit. quæ novel. Leonis a Gothofredo subjuncta, detonant in violatorem justitiæ. *Inveniat, inquit, iste Deum & caelestes omnes ac incorporeas potestates sibi nunquam non adversantes. Immature ex hac vita excidat potius quam excedat. Incommodis insuper afficiatur perpetuis, ipsius adium fundamenta ignis tandem devoret, & posteritas eo redigatur inopia, ut panem ostiatim quareret. Atque hac jure sane optimo propterea quod leges, quas liberrimas esse oportuit, servas quodammodo ac captivus effecit fictorum pravorumque judiciorum.* Præterea in donationibus ecclesiasticis plane solenne fuit, tales execrationes & maledictiones ex hoc aliisque psalmis, licet non semper iisdem verbis, in illos

pro-

(*) Distinct. XXIII. Cap. I.

projicere, qui ausuri essent legata illa quovis modo violare. Unam ex illis formulam producam, in quibus execrationes plurimæ habentur, quarum aliquas ex nostro quoq; psalmo defumas esse, nemo non observabit. Est illa Adelheidis Comitissæ de Clettenberg fundatricis cœnobii Walkenredensis, & ita se habet: (*) Si quis hominum, quod absit, cujuscunque ille existat dignitatis vel honoris, vel humilitatis, testamentum hoc malo ingenio infirmare & infringere præsumpserit, illud quod Deo ac Domino nostro Jesu Christo, omnibusque sanctis eius de substantia nostra devote offerendo construximus, destruere voluerit, illius nomen citius deleatur de libro vitæ, & omnibus subiaceat maledictionibus, quibus Deus Regem Pharaon affixit. Maledictus sit in tabernaculo suo, ut nunquam habitet cum justo. Ejiciat istum Deus de possessione sua, & tradatur ea inimicis suis, sit portio ejus cum traditore Iuda, & mansio cum Dathan & Abiran. Fiant agri ut Sodom, & ignis cum sulphure dejiciat domum ejus, sicut Gomorrhæ. Maledictum sit super ipsum cœlum & terra, quam calcatur, sit ferrea, & sterilis, & agri zizaniis abundant. Fulgura Domine coruscationem, & dissipant hostem, emitte sagittas & transige inimicum. Pluat super raptorem laqueos Dominus, ignis & sulphur perdat eum; Nuditas cum frigore ipsum affligant. Ardor & æstus cum egestate perfodiant animam ejus. Aër super ipsum emittat legiones dæmonum, & pereat tandem ab Angelo percutiente. Maledictus igitur in terra focium habeat Cain. Deficiat ipsum pabulum, quod bovi præstet, & abscindatur de ovili suo pecus. Maledictus sit in corpore suo a planta pedis usque ad verticem, absit ab eo sanitas. Heliodori plagas & verbera

B 3

per-

(*) Dedit illum nobis plur. Rever. Dn. Leuckfeld, in antiquitatibus Walkenredensibus pag. 33. seqq.

„perpetiatur, & Antiochi tormentis ac vermibus scatu-
 „riens cum foetore imprutescat, ac nisi resipiscat mi-
 „serrime conteratur. Ejiciat viscera ut Judas & Hero-
 „des, & descendat in infernum ut Pilatus. Sit cadaver
 „ejus abjectum in escam volatilibus terræ, & pabulum
 „bestiarum, & non sit, qui abigat. Filii & filia ejus
 „ejiciantur de habitaculis suis & stirps sua perpetuo ma-
 „neat captiva, & sicut Sodoma & Gomorrha in præ-
 „senti seculo percussa est, similiter percutiatur habitatio
 „ejus. Auferat Deus memoriam ejus de terra viven-
 „tium, ne videat filios filiarum, & filii ejus in miseria
 „pereant, nec sit, qui pupillis eorum misereatur. Or-
 „phani ac vidua in domo ejus frequenter sint, nutantes
 „transferantur & mendicent. Fiat mensa ejus coram.
 „eo in laqueum, universum stratum ejus vertatur in.
 „infirmiorem. Maledicta opera ejus. Maledictus in-
 „grediens & egrediens, maledictus apud vicinos suos,
 „sit ipsis fabula ac risus, nec memoretur nomen ejus ultra.
 „Maledicta sit mors ejus ut canis, & pereat, qui sepelit
 „corpus ejus. Maledicta terra, qui os aperit, & ejus
 „cadaver recipit. Maneat cum Diabolo & Angelis ejus
 „& si non poenituerit, transeat in ignem æternum. Amen.

§. IX. Sed alia sunt, quæ a prioribus longissime
 recedunt, nec eundem finem eandemque intentionem
 habent. Primo enim ad furem inveniendum fuisse hunc
 psalmum adhibitum nos docet Delrio, (a) dum eundem
 quidam legerunt juxta certam versiculorum distributio-
 nem, aliter quam existat. Ipsam vero distributionem
 non indicavit, ex ratione, quam dedit sub initium sectio-
 nis nonæ: *formulas, inquit, non præmittam plane, ut de
 his possint lectores, quando de facto inciderint, judicare; nec ad-
 scribam integras, ne curiosi & impii queant abisti: sed adscribam*

tan.

(a) Disquisit. magic. l. 2. lib. 3. part. 2. quæst. 4. sect. 9. p. m. 264.

tantum initium & finem omiſſis mediis & circumſtantiiſ, quae auctores earum requirunt. Fortaſſis etiam idem adplicatur ad excutiendum furis oculum, cujus facti modum Delrio iterum ex parte ſuppeditat, ita ſcribens: (a) *Leguntur ſeptem pſalmi cum lianſis: hinc ſequitur oratio terribiliſ ad Deum patrem &c. hinc exorcismus in furem: denique formatur figura circulariſ cum barbariſ nominib, & in medio pingitur oculus, tum clavus aeneuſ certorum laterum, oculo inſigitur malleo cypreſſino, & dicitur certuſ ex pſalmiſ verſiculuſ: ſic furiſ oculum putant excuti.* Sine dubio exorcismus iſte in furem quaedam ex pſalmo noſtro continet, ſi non ipſe quoque verſiculuſ ultimo loco proferenduſ, ex eo deſuntuſ fuerit.

§. X. Porro jam olim ad proximi, ſed pro hoſte habiti, perditionem, mortisque illiuſ accelerationem certo tempore ſuſtinendam, pſalmuſ ille fuit adhibituſ & ab hominib, praviſ eum in finem adplicatuſ. Quid obtinuerit tum ante tum circa reformationiſ tempora, docemur ex variis monumentiſ. Si enim & epiſtolaſ obſcurorum virorum (b) in ſubſidiuſ vocare nobiſ licebit, & illae nonnulla indicabunt. Nimirum, cum Papa Leo X. patrum tempore Reuchlino contra monachos Colonienſeſ patrocinaretur, unuſ illorum dixiſſe fertur: *Ego non ſpero, quod Papa erit tam ſtultuſ, quod faciet; ſi faciet, volumuſ per univerſum ordinem noſtrum contra ipſum legere iſtum pſalmum; Deus laudem &c.* ita enim in verſione latina Pſalmuſ hic incipit: *Deuſ laudem meam ne tacueriſ.* Calvinuſ hunc morem Franciſcaniſ tanquam peculiarem, tribuit, quando ſcribit: (c) *Reſ minime occulta eſt, ſi quiſ hoſtem capitaleſ habeat, quem velit perdituſ, conducere ex monachiſ aliquem, qui quotidie hunc pſalmum recitet.* Imo ſcio in Regno Galliae primariam quandam ſeminam condauſitioſ ex Franciſcaniſ habuiſſe, qui unigenito filio hac forma imprecaventur. Ad eundem reſpexit B. Lutheruſ loco citato; *Dieſer Pſalm fluchet*

(a) loco citato pag. 263. (b) Volum. 2. pag. 135. (c) Comm. in Pſalm. CIX.

fluchet, und verkündigt so viel Übels den Feinden Christi, daß erztliche diesen Psalm haben ins Geruchte gebracht, daß die Mönche und Nonnen ihn sollen beten wider ihre Feinde; und wo er wider jemand gebetet wurde, so müsse derselbe sterben. Das sind aber Lügtheidungen und Märlein.

Forſan hic psalmus ad execrationes adhibitus, habuit ritus, quorum mentionem facit Faber, (referente Lorino (a) eosque pro superstitionis æstumante) extinctionem luminum, aversionem vultus ab altaribus, & volutationem in pulvere. Cum vero B. Lutherus ipse hæc talia habeat pro mendaciis & fabulis, & alia certiora nos destituant, toto ordini Franciscanorum tribuere nolumus, quod forte ab uno alteroque observatum fuit.

§. XI. Nostris proh dolor! temporibus, quibus evangelii lux clarissima oculos omnium perstringit, maxime dolendum est, inveniri homines talibus superstitionibus tam impense deditos. Alii vero pluribus, alii paucioribus in psalmi hujus abusu se adstringunt observationibus. Quidam putant, psalmum hunc orandum esse mane & vespere per integrum annum & novem dies absque ulla interruptione: quia psalmus in ordine est centesimus nonus, in quo per *centum* unus denotetur annus & per *novem* totidem dies. Si vero vel semel intermittatur ista imprecatio, non in caput adversarii, sed orantis retrogredi æstumatur. Omnem porro lectionem absolvi debere volunt, in scio adversario, contra quem oratio dirigitur, neque eum in via salutandum, vel ab ipso salutem accipiendam; & quæ sunt alia hujus generis absurda & gentilium superstitione plena. Alii neglectis tot ambagibus per annum duntaxat integrum absque ullo intervallo, nisi sibi ipsis nocere velint, orationem esse continuandam contendunt. Recens hujus rei exemplum non ita pridem in vicinia habuimus,

prout

(a) in Psalm. CVIII. pag. 233.

prout ex actis judicialibus & testis alicujus depositione, quam integram dabimus, constare potest. Prævia seria admonitione de veritate dicenda interrogabatur quædam fœmina inter alia : *Ob sie auch etwas böses und ärgerliches von der N. N. wüßte ?* illa respondet ; *die NN. hätte Zeugin offte für eine blinde Tache gescholten, und ihr in die Augen gespien. Sie hätte ihr auch angeschümmet, sie solte den hiesigen N. N. todt beten. Nos ; auf was Weise Zeugin das todtbeten machen sollen ?* Illa ; *sie solte einen Psalm aus dem Psalter - Buch beten. Nos ; Was denn für einen Psalm ?* Illa ; *den hundert und neunten Psalm. Nos ; Ob N. N. ihr nicht gesaget, wie sie solchen Psalm, und wie offte sie ihn beten solte ?* Illa ; *sie solte ihn alle Tage durchs ganze Jahr hindurch beten, und wenn sie solchen Psalm einmahl vorbey schlüge, so bete sie selches auf ihren eigenen Hals. Nos ; Ob Deponentin der N. N. Rath gefolget ?* Illa ; *Nein, sie hätte es nicht thun wollen, sondern gesagt : Frau Gewatterin, das kan ich nicht thun, wie solte ich eine solche Sünde auf mich nehmen, einen todt zu beten. Addebat ; die N. N. hätte zur Deponentin gesaget : warum sie nicht beten wolte ?* GOTT würde ihr Gebet gewiß erhören. *Hätte doch GOTT ihr N. N. Gebet erhöret, da sie wider N. N. gebetet, indem auf ihr Gebet das erste Jahr ihm ein Finger abgenommen, und das andere Jahr es gar über seinen dicken Hals kommen.* Non vero a mulierculis tantum aliisque de plebe hominibus hæc talia peraguntur, sed quod dolendum, sed ab illis etiam, qui præ aliis nosse & poterant & debebant, quid distent ara lupinis, eruditis scilicet, ipsisque ecclesiæ ministris similia fuisse facta, accepimus. B. Backius noluit reticere exemplum alicujus theologi Magdeburgensis. D. C. G. a Sp. P. U. " qui cum paulo ante urbis panoletrian nescio quid litigii " superciliosi cum senatu foveret, eo vesaniæ devenit, " ut singulis suis concionibus præmitteret hunc psalmum " CIX. sicut etiam cum eodem dictas conciones semper " finiit ; & cum moneretur, ne id faceret, comminatus "

est, se non modo lecturum psalmum, sed paraphrasin
 etiam additurum, si irritaretur. Nescio qua intem-
 perie quibusve futiis homo iste nimis elatus & conten-
 tiosus exagitabatur, & parum certe absuit, quin diræ
 ipsum vorassent tandem, & ad locum suum cum eo,
 de quo hic psalmus proprie agit, ablegassent. Imo hoc
 ipso anno audivimus concionatorem quendam in cathedra
 ecclesiastica publice in ipsa concione contra adversarios
 suos hunc psalmum prælegisse & prælectis aliquot
 versiculis, aliquoties ingeminasse: *has preces contra vos
 Jude fratres sororesque fundo, qua vos in ultimo vestra vita
 articulo prement.* Dn. autor disputationis, sub præ-
 sidio summe venerabilis Dn. D. Fechtii habitæ *de precibus
 contra alios institutis* §. 6. provocat ad publica scripta, in
 quibus in vicinia de hoc psalmo disputatum fuerit. Quæ-
 sivimus quidem ea, sed omni diligentia adhibita invenire
 illa non potuimus, quæ tamen sine dubio quædam scopo
 nostro inservientia nobis suppeditare potuissent.

§. XII. Sed de his fatiis, quæ inter christianos
 fieri quidem solent, minime autem debebant. De
 superstitione hac pessima Dominus Præses meus fuit
 sollicitus, an & ea obtineret apud Judæos vel simile
 quid? Consuluit is propterea nuper virum summum
 venerabilem Dominum Hermannum ab Hardt, præpo-
 situm Mariæbergensem & linguarum orientalium in
 hac academia professorem celeberrimum, patronum
 meum colendissimum & præceptorem omni observantiæ
 & pietatis cultu æternum prosequendum, an judæi in
 libris præsertim arcanioribus quædam ad scopum nostrum
 facientia haberent? Pro eo, quo maxime reverendum
 Dominum præsidem meum complecti solet favore, non
 duntaxat eidem statim indicavit, extare libellum olim
 rarissimum □ *שמוש תרל* superstitionibus vero ple-
 nissimum, in quo omnes psalms certis casibus sint appli-
 cati,

cati, sed & proximo die scripta peculiari epistola abusum hujus psalmi apud Judæos vigentem crudite illustravit, atque typis postea excudi curavit. Bona viri venerandi atque æternum colendi venia eandem huic dissertationi inferemus, prout illa de verbo ad verbum sonat.

V. S. V.

A Judæis nacti Christiani virulentam *superstitionem*, de qua *queris*, Psalmum centesimum nonum inter varias irreligiosas ceremonias in hostium suorum *perniciem detorquendi*. Ut millena sunt in plebe nostrate nefanda, non solum ex avita gentilitate reliqua, sed & à palante populo Judaico temere quondam admiffa.

Inter Judæos, *si quis ab altero torqueatur*, סנאך מעיק דך *novam accipere jubetur ollam, cui indat sinapi, affusâ aquâ fontanâ*: סב חרדלא *Posthæc Psalmus ille tribus diebus super plenam banc ollam submurmurandus*: אמר עלויה וסין תלחא *Quo factò, ante fores adversarii effundenda*. ושפוך קרם תרעין *Carveat autem sedulo, ne vel guttâ adspargatur, qui effundit*: ותוחר דלא תשפוך עלך טפה *Symbolico divino nomine אל El ex Psalmo inter ordinarias precum harundem formulas ingeminato*: Faxis, o El, nomen divinum, tremendum, ex Psalmo hoc haustum, perdas hostem.

Hæc *Judæorum* est tragœdia. *Symbolicæ* verò, ut sunt res Judæorum pleræque, ex veteri Orientis genio, omnes illæ sunt ferales *machinæ*.

Sinapi, symbolum terroris, tremoris & cruciatus, quem hosti à Deo incuti & infligi optant: sicut sinapi suâ acrimoniâ mordet & lacrymas ciet. Argutâ infimul allusione vocum cognatarum, תרולה *chardela*, sinapi, & תררה *charada*, terror. Acerrimum & lacrymabile symbolum sinapi, terribile augurium.

Cui simile alterum in *olla nova* imprecationis signum. Rabbinorum קרה *Kidra*, χύρσα, olla, græcam quidem agnoscit originem, ad verbum tamen קדר *Kadar*, quod *atrorem* notat, luctus, doloris & miserîæ tesseram, pronâ inclinât allusione. Conspiratque similiter cum תררה *charada*, terrore: ut *terror ater* est.

Utrumque symbolum, ut in omnes diras, Psalmo comprehensas, ita præcipue in versum, respicit 18. omnium nervum: קללה *Klala*, *maledictio*, *hostem instar togæ cingat* & *undique tegat*.

Aqua fontana, quæ scaturiat & ebulliat, est tessera dirarum, quæ alterum penetrent & corripiant, haud aliter ac hausta aqua totum penetrat corpus. Omine ex eodem versu 18. petito: תבא כמין כקרבן *Maledictio instar aque in ipsum insuat*.

Ante fores adversarii dirum illud & execrabile medicamen effundendum: Pro indice talionis: Sicut alter ex ore suo effuderit convitia & contumelias, ita & ori illius, tanquam corporis ostio, aquam illam maledictam, talionis jure à Deo esse infundendam, quam resorbeat ipse cum tota domo.

Pro

Pro augurio versus secundi : כִּי פִי רָשָׁע וּפִי מְרִמֵּר :
 עֲרִי פִתְחוּ *Os maledicum, & Os fraudulentum, contra
 me aperuerunt.* Allusione fvetâ & concinnâ vocom,
 פֶּה *Pe*, os, & פֶּתַח *Petach*, ostium.

Cautio, ne vel guttula in effluentem resiliat,
 imago desideratæ salutis & liberationis. Ad nutum
 & votum versus ultimi : כִּי יַעֲמֹד לְיָמִין אֲבוֹנִין לְחֻוֹשִׁיעַ :
 מִשְׁפָּטֵי נַפְשׁוֹ : *Deus stet à dextra afflicti, quem liberet
 à tortoribus ejus!*

Hæc tragica *Judeorum* scena, quam publicâ
 svadent autoritate superstitiosi doctores supersti-
 tiosæ plebi, in שְׁמוֹשׁ תְּהִלָּתִי superstitiosissimo
 libro. Quam irreligiositatem à Judæis accepere
Christiani, imprudentes & irreligiosi : *Immemores*,
 Deum sponte suâ indubitatò vindicare injurias,
 servare ac tueri bonos, & pœnas sumere à malis :
Sed & haud conscii, *Christianorum* esse, injurias
 omnes placido & æquo animo hosti remittere,
 Deoque rem molestam commendare. *Judei* suo
 furore testes, se verâ Dei cognitione carere :
Christiani pravâ suâ æmulatione indices, se fide &
 caritate destitui, nec Deo confidere nec hostem
 amare, ut oportebat, *Matth. V*, 43. 44. 45. 46.
 47. 48. *Christiani* Judæis non meliores, *ni me-
 liores*. *NI MELIOR*, inquit Christus, fuerit,
 vestra justitia, quam *Pharisæorum*, non intrabitis
 regnum cœlorum, *Matth. V*, 20. Vale!

Pro hoc labore suscepto debitas non duntaxat gratias viro
 celeberrimo agimus, sed & illud in votis habemus, ut
 nostra gratiarum actio sit ad plus dandum invitatio, &

hac ratione totius libelli illustrationem nobiscum communicari velit.

§. XIII. His jam enarratis, despiciendum porro erit, quid de istis psalmi usibus & abusibus sentiendum sit. Commodius autem id fieri non posse putamus, quam si de imprecationibus in genere quædam præmiserimus, ut postea eo certius de particularibus judicare queamus. Imprecationes, quæ alias execrationes & maledictiones dicuntur, sunt preces vel vota, quibus quis alteri, quem pro hoste suo habet, omnis generis Dei pœnas tum temporales tum æternas imprecatur. Istarum aliæ sunt temerariæ, aliæ deliberatæ; & hæ vel sub ratione mali fiunt, vel sub ratione boni, quando nempe consilia hominis mali infringi, vel ipsummet aut gravi calamitate premi, aut funditus perdi desideramus. Personæ imprecantes esse possunt, tum privatæ, tum aliis præfectæ, parentes, præceptores, pastores, magistratus &c. Objecta, contra quæ imprecationes formantur, sunt vel creaturæ irrationaliales, sive animatæ, sive inanimatæ, vel rationales. In rationalibus separatim considerare possumus causam, quam agunt, & separatim personas: & hæ iterum sunt, vel privati, vel publici hostes iique vel curabiles, vel incurabiles. Forma illarum consistit in advocacy nominis; ac judicii divini, sive explicita sive implicita, quando Dei nomine non expresso, judicium tamen Dei postulatur, atque lictorem suum diabolum, per tonitrua, per creaturas, alias vindictæ divinæ famulas ejusmodi hominem perdere velit.

§. XIV. De singulis imprecationum speciebus theologorum dabimus judicia. *Temeraria* illæ & vulgares maledictiones sunt professiones odii aut malevolentiae, indicia perturbationis in corde regnantis, & in proximum contumeliosæ atque adeo non possunt a culpa excusari. *Deliberata* imprecationes mali, sub ratione mali, contra homines non

non possunt non esse mala: (1) quia proveniunt ab odio, quod est malum oppositum charitati: (2) quia non magis licet optare, quam facere malum, qua malum (3) quia benedictæ nostræ vocationi adversantur. Imprecatio mali, sub ratione boni, est ex se licita. Sic ratione gloriæ Dei, boni publici, aut etiam privati, quod est majoris momenti, licet minus, malum huic aut illi optare. Hoc tamen sic debet intelligi: (1) ut conditio aliqua subsit, si nempe bonum illud per hoc malum & non nisi per hoc sit consecuturum: (2) ut voluntatem nostram subjiciamus voluntati Dei. Si ergo preces ad consilia hominis mali confringenda diriguntur, nihil illis mali subest, cum fructus talium precum non tantum in precantem, sed etiam in eum redundat, contra cujus consilia & molitiones oratio dirigitur. Sic rogant apostoli Deum, ut studia & conatus Herodis, Pilati, Phariseorum prohibeat, Actor. IV. verum orationis hujus scopus non erat hostium exitium, sed salus. Sic hodiernum solenne est omnibus Dei filiis, quotidianis patrem cœlestem precibus obtestari, ut cruentis ecclesiæ hostium consiliis remoram injiciat. Porro si hostibus temporalem afflictionem optamus hoc sine, ut sensu iræ Dei expergefacti, serio resipiscant, exemplo Davidis precantis, Ps. LXXXIII, 17. *imple facies eorum ignominia & nomen tuum inquirent*: licita nonnunquam est hujusmodi imprecatio; tum, quod sæpe numero fit, ut mali aliquibus flagellis & pœnis correpti resipiscant: tum quod nobis ipsis imprecari possumus, & quidem juste, ut Deus nos affligat potius, & divexet, quam in peccatum ruere sinat, aut his saltem mediis in peccata jam prolapsos ad se revocet. Sed in hujusmodi orationibus integer charitatis affectus dominetur oportet; qui odio quidem vitiorum, amore vero hominis ejusque salutis, proximo incommoda & adversa carnis imprecatur. At, quoniam ita non multi occæcati sunt, ut flagellis

iræ Dei non meliores, sed peiores reddantur, erit piæ
 mentis considerate hic agere, & non simpliciter calami-
 tatem aliquam malis imprecari; sed ea conditione, si
 afflictio malis salutaris, aut Deo gloriosa futura est; qui
 secus facit, peccat in illud apostoli Jacobi V, 9. *ne in-
 gemiscite* &c. Dein etiam dantur orationes contra hostes,
 quos funditus perditos desideramus. Hujusmodi pre-
 cationem Israëlitis aliquando mandatam legimus, Jud. V,
 23. & in specie sacerdos, in lege execrationis super
 mulierem de adulterio suspectam, jubetur recitare. Sic
 etiam alia imprecationum exempla extant in scriptura
 sacra in impios & Dei ignaros, Ps. XXXI, 18. LXXIX, 6.
 Jerem. X, 25. hostes ecclesiæ, Christi & populi ejus,
 Psal. LXIX, 28. seq. hypocritas, Psal. V, 11. seq. perse-
 cutores, Psal. XXXV, 26. proditores in nostro Psalmo
 & LV, 16. adulatores, Psal. XII, 4. calumniatores, ibid.
 Sic mala imprecatus est Noah Chamo, Genes. IX, 25.
 Moses Chore, Dathan & Abiram, Num. XVI, 15. Samson
 Philistæis, Jud. XVI, 28. Josua hierichuntinis instau-
 ratoribus, Jos. VI, 26. David Joabo, 2 Sam. III, 29. &
 aliis suis hostibus. Elifæus pueris, 2 Reg. II, 24. Esaias
 idololatricis Judæis, Esa. II, 9. Jeremias hostibus, Jerem.
 XVIII, 19. 21. Petrus Simoni Mago, Act. VIII, 20.
 Angelus Babyloni, Apocal. XVIII, 6. Christus Judæ &
 Synagogæ judaicæ in hoc psalmo CIX. Quo refertur
 etiam Væ illud Christi in Judam, Matth. XXVI, 24. divi-
 tes Luc. VI, 24. cives Chorazin & Bethsaida, Luc. X, 13,
 Phariseos, Matth. XXIII. De his vero ita judicandum
 est, quod orantes illi non tam sui, quam gloriæ divinæ
 rationem habuerint, atque sic non privata commoti
 injuria talia egerint. Præterea non erant *ἐπιχρηστικὸι*,
 nec pœnam de hostibus suis expetebant, ut suo indul-
 gerent odio, sed quia illam justitiæ divinæ deberi intelli-
 gebant. Porro non alicujus præposteri zeli fervore abrepti,
 sed

sed prudentia prophetici spiritus acti, non quosvis, sed eos execrabantur, quos sciebant esse incurabiles. Tandem etiam æstumari debent preces tanquam vaticinia & prophetica denuntiationes pœnarum futurarum in omnes Dei hostes non respicientes.

§. XV. Sed an non tales imprecationes legi charitatis repugnant? cum & Deus a nobis sit diligendus & proximus noster: proximus autem noster non tantum est amicus sed quoque inimicus. Ubi sciendum, ordinarie nulli hominum ex odio & privata vindicta esse impreandum, sed potius pro omnibus orandum. Constare id potest (1) ex mandato de orando pro omnibus (2) ex præcepto hostium amore, (3) ex ipsa charitatis natura & indole, (4) ex ipsis charitatis officiis in scriptura delineatis, (5) ex prohibito christianorum adversus semet invicem gemitu, (6) ex professione universæ ecclesiæ nostræ, in minore Lutheri catechesi, litania & hymnis ecclesiasticis, (7) ex generalissima omnium morum christianorum regula a Christo commendata: *quacunq; volueritis, ut faciant vobis homines, ita & vos facite eis*: (8) ex suffragio doctorum celeberrimorum ecclesiæ cum veteris tum recentioris. Deducuntur hæc argumenta latius a Domino Autore supra laudatæ dissertationis sub præsidio Domini D. Fechtii habitæ. Et ita quidem ordinarie se res habere debet: si verò res eo deveniat, ut uterque, Deus & proximus, simul diligere non possit, & alterutrius amor necessario abjiciendus sit; tum vero nihil loci relictum est amori proximi, cum dilectione Dei pugnantem. Est enim Deus secundum legem, ante & super omnia diligendus, proximus autem usque ad Deum. Itaque qui proximum supra Deum diligit, utramque legis tabulam violat: qui Deum supra proximum, neutrum.

§. XVI. An vero & nobis easdem imprecationes imitari liceat? dum porro quaeritur, distinguendum esse

putamus, ut supra monuimus, inter causam & personam, quæ causam tuetur atque defendit. Causa mala, quam malus aliquis defendit, damnanda est a nobis, semperque contra eam & quidem licite orare possumus. Pari tamen ratione, personam ejus condemnare & contra eam precari non licebit. Ratione personarum hostes nostri alii sunt privati, alii publici. Privati, qui quorundam tantum hominum particularium hostes sunt, iisque in hac vel illa causa adversantur, nullam interim inimicitiam cum Deo aut ejus veritate gerentes. Contra hos vero aliter orare non licet, si in nos injuriosi sunt, quam sicut dictum est, nimirum contra causam malam. Publici hostes sunt, qui non nostri tantum hostes existunt, verum dei, veritatis, religionis, regnique Christi. Inter hos publicos hostes alii sunt *cuvabiles*, qui ex ignorantia vel alia quadam imbecillitate humana offendunt, sic, ut spes aliqua conversionis & resipiscentiæ super sit. Adversus horum personas minime est orandum, sed tantum adversus eorum pessimas causas & actiones: imo pro personis & conversione eorum instantissime orandum exemplis Christi & Stephani. Alii vero illorum hostium sunt *incurabiles*, qui obstinate & ex malitia peccant, ita quidem, ut nulla amplius emendationis & conversionis suæ spes superesse videatur. In hoc vero casu examine opus esse quidam volunt, an nos habeamus spiritum discretionis, qui hoc novisse & a se invicem probe discernere queamus, nec ne? item an tantum gloriam Dei respiciamus, an vero etiam privatis affectibus laboremus? item an singulari spiritus Dei impulsu agamur? Hoc autem examine habito,prehendemus nos prophetis & apostolis minime pares in nullo horum. Unde patere putant, nos non temere sanctos Dei servos imitari, sed contra Dei, ecclesiæ & nostros hostes hoc potissimum orare debere, ut Deus malitiam eorum cohibere, malas consultationes & strata-

gemata

gemata repellere, manifestare & in bonum ecclesiæ suæ convertere dignetur: reliquum in illis iudicium Deo committendum, memores illius Christi, Luc. IX, 54. seqq. Ab his abire non videntur, qui formulas precum, quibus exitium obstinatis Dei hostibus in genere imprecamur, vitio & temeritate omni carere asserunt. Dum enim affectum charitatis impendimus singulis, nihil obstat, quominus precemur in genere, ut Deus prosternat, consumat, dissipet & in nihilum redigat omnes suos hostes, ita quidem, ut maneat penes ipsum cognitio & vota nostra iudicium ejus non præveniant: neque de singulis etiam statuamus in hanc vel illam partem. Speciales vero imprecationes, quæ hunc vel illum speciatim concernunt, probare nolunt, sed regulam communem a Christo nobis præscriptam observandam esse indicant: benedicamus maledicentibus & precemur pro iis, qui nobis infesti sunt. Sunt porro & alii theologorum, qui etiam contra personas quoque incurabiliū hostium, a quibus tum malitia inseparabilis est, recte orari statuunt, si consilia illorum cum furore & manifesto veritatis & ecclesiæ exitio expediuntur; modo id non fiat ex vitioso affectu, sed pio zelo, & orantes relinquunt Deo executionem suæ imprecationis, vel ad perditionem, vel ad conversionem impiorum; quod etiam ab ecclesiæ praxi, quam in precibus & canticis observat, non alienum esse putant. Verum enim vero omnes in eo conveniunt, nihil in his talibus temere esse agendum, contra malitiam & consilia hostium præcipue orandum, contra personas autem Deo nihil præscribendum, sed Deo esse committendum, quocunque modo is velit contra hostes agere, sive perdendo, sive convertendo. Et hanc normam observare debent omnes, qui contra alios precari volunt, sive privati illi fuerunt, sive aliis præfecti, parentes, præceptores, pastores, magistratus, &c.

§. XVII. Quia vero supra mentionem etiam fecimus imprecationum in creaturas irracionales, siue animatas, siue inanimatas, & nunc paucis dicendum erit, quid de istis sit statuendum. In eas admodum proclives esse homines, quotidiana testatur experientia. Sic mercator, cum rerum jacturam naufragus fecit, ventos execratur, & pelagus, & illis indignatur, optatque quicquid hostibus alii. Sane Xerxes non solum mari verba dixit contumeliosa & imprecatus est illi, ac ventis post tempestatem & naufragium, qualia mari ac ventis possunt esse contraria; sed præ nimio furore atque dolore tales pœnas exegit ab utrisque, quales nemo nisi ab amente expectari posset. Audi Herodotum lib. VII. *cum audisset Xerxes (classem adorta tempestate fuisse disruptam) indignè ferens jussit tercenta helleponto verbera infligi & in ejus pelagus par compedum demitti: jam audivi mississe quoque cum his etiam, qui stigmata Helleponto inurerent, certe mandavit, ut colophos Helleponto incuterent, dicentes barbara verba ac vesana.* Sic agricola dum fruges videt exustas ab uredine, & a noxio vento spem, quæ se ostentabat, a segetum viriditate vanescere, mille in ventos jactat convitia, mille precatur infortunia. Plerumque etiam calamo irascimur in scribendo, eumque collidimus & frangimus; & aleatores tesseras & pictores penecillo &c. In sacris notabilia plane sunt exempla Jobi & Davidis. Ille cap. III, 1. seq. prolixè natali suo maledicit. Excusare eum quidem vult Chrysostomus, sed a peccato penitus liberare nequit, quando scribit: (a) *Sicut si quis apostematis morbo circumventus ferro recidatur a medico, non habens, quomodo recidenti adversetur, circumstantia tangit, atque astantes mordet, illis quidem inferre nihil habens, ad medicum autem extendere manus non valens: Sic & Job blasphemia magnitudines timens, facit inanimatis injuriam atque fiduciam passione adauget, non*

contra

(a) Homil. 4. de patientia Jobi.

contra Deum audens, sed se denique accusans. Et mox. *Maledicte non creaturam, sed sui ipsius diem; potestatem habeo diem meam, non maledico creatori, mei ipsius diem maledico, q. d. maledico diem, non quatenus dies est Dei, sed quatenus meus est, hoc est, mihi tam misero, & mee natiuitati maledico.* David vero imprecatur montibus: 2 Sam. I, 21. *O montes Gilboa, ne vos neve pluvia decidat super vos:* Sed ab Abulensi & Sanctio excusatur, quod non voluerit montibus maledicere, sed ex dolore nimio aliis saltem indicare, quid & quantum in se patiat. Hinc ille scribit Davidem hoc ex animo non precatum esse, sed ut eo dicendi modo, qui his, quos gravis excruciat dolor, familiaris est, ostenderet, quam ipse graviter in tanta Saulis ac illustrium virorum strage condoluerit. Hic vero dicit, Davidem non esse frustratum suo desiderio, quia non sterilitatem optabat montibus, sed tantum cupiebat aliis esse notum, quid ipse ex communi Israelitarum incommodo sentiret. In universam igitur de his similibusque imprecationibus sequens observari poterit iudicium. Si istæ habeant respectum ad Deum, & ejus providentiam, quæ circa illas creaturas versatur, sunt blasphemix; si ad hominem, qui est dominus earum, tum sunt injuriæ; si ad ipsas creaturas per se simpliciter consideratas, tum sunt indicia cordis & oris amarulentia pleni; si ad malum aliquod per illas existens, tum vel figuratæ locutiones debent esse, 2 Sam. I, 21. vel sunt impatientiæ motus improbandi, Job. III, 1.

§. XVIII. Generalibus illis hoc modo deductis ad specialis quæstionis decisionem si descendimus, non unam imprecantium classem supra fuisse adductamprehendimus, & hinc etiam non una eademque regula æstumandam. Quod enim testatorum horrendas sæpe execrationes, testamentis ad pias causas seu donationibus ecclesiasticis adjectas & ex psalmo nostro desumptas

attinet, illæ excusari & pro licitis haberi possunt, quia factæ sunt ratione gloriæ Dei & boni publici, non ex cupiditate vindictæ privatæ, sed ex pio zelo pro bonis, quæ non amplius testatoribus propria, verum Deo solenniter per schedulam in altare depositam dicata erant. Præterea imprecationes illæ fuerunt directæ contra hostes Dei publicos eosque incurabiles, quod ex adjecta conditione, *si non penituerit*, patere potest. Respiciebant quoque hostes istos in genere duntaxat, teste formula; *si quis hominum, quod absit &c. testamentum hoc malo ingenio infirmare & infringere præsumserit, &c.* nulla facta particulari applicatio-
ne. Tandem cumulatione illa execrationum voluntatem suam enixissimam testatores indicare voluerunt. Hinc etiã a theologis & moralistis ejusmodi execrationibus validitas inviolabilis asseritur, tum quod voluntatum illarum ultimarum violatio gravissimum adversus legem gratitudinis peccatum sit; tum, quod effectus harum execrationum non sit spernendus, non quidem ideo, quia talis maledictio ab homine scripta est: hominum enim per se hac in parte nulla vis, sed quia Deus talem effectum transgressoribus adjudicat, sua severe sæpe vindicans. Magni quoque nominis jureconsulti (a) ipsos quoque principes monuerunt, ne execrationes illas nihili haberent, cum præcipue plura eaque tragica exempla a quibusdam fuerint consignata, quæ neglectam religionem se ipsam ultimam esse satis declarant. Hoffmannus in antiquitatibus Walckenredensibus (b) sequentia habet: *Hujusmodi imprecationes nunquam vel raro admodum viribus suis fuisse destitutas, vel tristia illa ac vere fiebilia exempla, quæ patrum nostraque memoria in monasterio acciderunt, satis superque possunt reddere testatum: quorum equidem indicem prolixius hic dare forsitan non adeo esset difficile, sed opera isti certis de causis in presenti parcentes.* §. XIX.

(a) Vid. Excell. L. S. Struckii dissert. de execrationibus testatorum Cap. 2. §. 42. seqq. (b) Manuscript. lib. 1. cap. 12. apud supra laudatum Dn. Leuckfeld. loco citato, pag. 31.

§. XIX. Similiter judicandum erit de maledictionibus, quas salutaribus constitutionibus adjectas interdum fuisse, supra quoque indicavimus. Adjectæ illæ sunt boni publici gratia, ut major reverentia actionumque obligatio in animis subditorum producat, non ex vindicta privata, sed ex zelo pro justitia. Non ad certam respiciunt personam, sed in genere omnes ferunt injustos judices, sub intellecta tamen conditione, nisi poenitentiam egerint. Voluerunt denique legislatores illis imprecationibus enixissimam suam voluntatem, de observandis accurate illis constitutionibus, indicare. Audiamus Excell. Dn. D. J. S. Strykium: (*a*) *quilibet certe hic facile conjicere potest, non rancorem aut vehementiam odii in certam personam, causam dedisse his execrationibus: quin potius imperatores optimos ab injustitia committenda, absterre voluisse iniquos judices. Quapropter harum maledictionum, ut omnium actionum bonitas ex fine & salutari scopo facientis metienda est.*

§. XX. Verum enim vero longe alterius conditionis sunt imprecationes, per annuam psalmi nostri precationem, in hominis necem, minimum ex intentione precantium, directæ. Istæ enim multis modis peccant in ea, quæ generaliter circa imprecationes observanda esse indicavimus. *Primo*: Non fiunt contra hostes publicos, Dei, veritatis, religionis, &c. sed contra privatos, qui in hac vel illa causa vel revera, ex officio, interdum. etiam ex malitia, adversantur vel saltem adversari videntur. Quo in casu non contra personas, sed contra mala ipsa est orandum. *Secundo*: Funduntur non ex pio zelo pro Deo, religione, salute publica, &c. sed ex mera privatæ vindictæ cupiditate & perturbatis animi affectibus: hinc etiam imprecantes isti postea gaudent de malo, quod forte adversarium premit. In precibus vero

(*a*) loco citato, cap. I. §. 46. seqq.

vero ad Deum, nihil dandum est affectibus propriis. Quando in seditione intestina Hierosolymæ inter Aristobulum & Hircanum, hi, qui Aristobulum in urbe obsidebant, urgerent extra Oniam, virum justum & Deo charum, qui precibus suis multum valebat, & aliquando in siccitate pluviam impetrarat, ut Aristobulum cum suis devoveret diris, postquam diu frustra recusasset, tandem in hunc modum precatus fuit, referente Josepho: (a) *Deus universi hujus mundi rex, quoniam & hi, qui mecum stant, tuus est populus, & qui oppugnantur tui sunt sacerdotes, precor, ut nec hos contra illos, neque illos contra hos orantes exaudias.* Ob quam quidem orationem ille a suis obrutus fuit lapidibus, pie nihilominus ac prudenter docuit in oratione ad Deum, non esse studendum partibus affectibusve. *Tertio:* Tales preces non tendunt ad consiliorum malorum interruptionem, & subversionem, neque ad emendationem adversarii per temporalem aliquam afflictionem, sed plane ad destructionem tum temporalem tum æternam. Qui inter illos imprecantes clementiores esse voluerunt, ii certis signis hostes in tempore monuerunt, ceu ex aliis percepimus, ut salutis suæ rationem haberent, & se debite ad mortem præpararent. Quantum vero malum sit ista ratione contra alios orare, vel intentio prava indicare poterit. *Quarto:* Magnum flagitium est, id, quod soli Deo & servatori nostro Christo competit, nefario & idololatræ ausu ad privatam suam vindictam transferre. Christus hujus universi iudex, nullis corruptus affectibus, nullique obnoxius peccato, in nostro psalmo CIX. jure execratur eos, qui majestatem ipsius læserunt. At homo tot peccatis obnoxius, nullamque judicandi alios facultatem a Deo habens, ipse iudicio, in quo consistere nequit, subjiciendus, absque insanix nota sibi tale quid sumere nequit. *Quinto:* Graviter porro

(a) Antiquitatum Judaicarum, lib. 14. cap. 3. p. m. 470.

porro peccant in Deum, cumque atroci contumelia affi-
 ciunt, multis modis, contemnentes illius expressum
 mandatum, spernentes illius exemplum, quod imitari de-
 dignantur, *precamini pro iis, qui vobis infesti sunt, & perse-
 quuntur vos, ut suis filii patris illius vestri, qui est in caelis,*
 Matth. V, 44. seqq. partes Dei invadentes, Rom. XII, 19.
 illum non agnoscente pro justo iudice. *Sexto: Quantum*
in se est, vult ejusmodi execrator Deum justissimum,
juxta affectus suos humanos ac injustos judicare prox-
imum. Ego rependam dicit Dominus. Septimo: Auda-
cissimum plane factum est, quia id sibi sumit homo, in
inimicum ad Dei imaginem formatum, quod ne angelus
quidem in Satanam sibi sumere voluit. Michael Archang-
elus ille, cum adversus Diabolam altercans disceptaret de cor-
pore Moïsis, non ausus est illi impingere notam maledicti, sed
dixit: increpet te Deus: Jud. vers. 9. Octavo: Isti impre-
cantes communem naturæ legem violant, quod nemo
in propria causa judex esse debeat. Nono: Sibi ipsis tales
plurimum nocent, dum obnoxii fiunt pœnis divinis: se
ipsos justo divino judicio privant, privatum exereentes ju-
dicium, atque iram & ultionem Dei in se provocant.
Der Mensch macht GOtt, so viel an ihm, zu einem executore und
Scharfrichter, der nach seinen Gefallen falsche und unbillige Urtheil
mit dem Nächsten procediren soll: scribit Danhauerus. (a)
 Malum, quod in sua capita resilire credunt, si vel semel
 hunc psalmi precatio intermittatur, etiam absoluta ex
 ordine lectione sentient, nisi pœnitentes ad Deum re-
 dierint. *Decimo* res ipsa plena est superstitione, quando
 cogitamus preces debere restringi ad annum integrum.
 sine ulla interruptione, salutationem nec accipiendam
 esse, nec reddendam, & quæ sunt alia hujus generis inania.
Undecimo Præterea partim ex judæorum irreligiositate,
 partim ex gentiliū quorundam moribus pravis deducta

E

est

(a) in lacte catechet. part. II. cap. 33. pag. 479. conf. ejusd. coll.
 decal. pag. 429. & 433.

est pessima hæc consuetudo. Prius colligi potest, ex epistola summe reverendi Domini ab Hardt ad venerabilem Dn. meum præsidem scripta suo loco dissertationi huic inserta: posterius indicant illorum incantationes aliæque præstigia: adhibitis carminibus exercita, quas hac vice producere nobis integrum non est. Taceo alias rationes, quæ abufui huic, si temporis ratio permitteret, opponi possent.

§. XXI. His omnibus tamen non obstantibus, imprecantes isti suis imprecationibus varios quærere solent colores, quorum aliquot in medium producemus. *Primo* putant, se non videre aliam viam elabendi, ex multis sæpe injuriis, quibus a proximo premantur: cum sæpe non sunt iudices idonei & æqui, coram quibus innocentia vindicari & palam fieri queat; imo vero iudices vel jam antea infensi, vel per falsas delationes inimici facti sint, ut ab illis tam facile sperari nequeat justitiæ exercitium. Verum enim vero in tali casu sciendum est, iudices sæpe ex ingenio aliorum tales æstumari, quales revera non sunt. Posito autem iudices officio suo minime satisfacere & ita peccare, non tamen sequitur: ergo & ego peccabo & privata vindicta mihi consulam. Neutrum enim est faciendum: nec illius peccatum, meas actiones pravas reddet bonas & iustas. Caro quidem illud svadet, & mundi etiam iudicium consentit; sed longe aliud remedium præscribit nobis verbum Dei: nempe precibus confugiendum esse ad Deum, & ad illum tanquam summum & supremum iudicem provocandum, hisque armis pugnandum esse, si modo Dei auspiciis vincere cupimus. Deo in tali casu omnino nostra sunt committenda, & is erit certissimus innocentia testis & omnium injuriarum nobis illatarum vindex severissimus. Patet id exemplo Davidis, qui aliquoties quidem conatus est se apud Saulem purgare, sed cum videret, se nihil proficere, iudicem Deum

Deum appellat, eique commendat causam suam liberationemque a manu Saulis: 1 Sam. XXIV, 9. seqq. Patet idem exemplo Christi, 1 Pet. II, 22. & expressis Scripturæ testimoniis: *Ne dicas, rependam malum; exspecta horam & servabit te* Prov. XX, 22 *ne dicite, quemadmodum fecit mihi ita faciam ei: reddam isti viro secundum opus ipsius.* ibid. XXIV, 29. Rom. XII, 19 & alibi.

§. XXII. *Secundo* provocant ad exempla virorum etiam sanctorum, quorum imprecationes in sacra scriptura memorantur, nec non doctorum ecclesiasticorum, quorum preces contra alios historia ecclesiastica minime tacuit. Nolo prioris generis exempla, supra jam recensita, repetere, aut illis plura adjicere. Ex altera classe quædam proferam, quæ illis forte favere videntur. Alexander episcopus Constantinopolitanus, postquam audiverat, Arium in communionem ecclesiæ recipi debere, in ecclesia, quæ cognominatur Irene, se solum inclusit, & ingressus ad altare, sub sacra mensa primum se humi prostravit, Deo cum lacrymis supplicans. Atque hoc multis diebus ac noctibus continuatis gessit. Porro petiit a Deo, & quod petierat, accepit. Petitio autem erat hujusmodi: (a) *ut si quidem recta esset Arij sententia, ipse diem disceptationi prætutam nequaquam videret. Sin vera esset fides, quam ipse profiteretur, ut Arius impietatis pœnas lucret, quippe qui omnium malorum auctor esset. Athanasius paulo distinctius easdem preces consignavit. (b) Oravit, inquit, aderat autem cum eo Macarius socius orationis, qui ejus verba excepit. Postulabat autem alterutrum, si Arius inquam, crastino die in synaxin introduceretur, nuuc dimittas queso servum tuum Domine, & non pium una cum impio perdas. Sin autem ecclesia tua parces, scio autem, quod parces, respice in verba Eusebii, neque des in exitium & vituperium sortem tuam, & tolle Arium: ne eo recepto in*

E 2

eccle-

(a) Socr. Hist. Eccles. lib. 1. cap. 37. p. m. 73. (b) in epist. ad Serapionem de morte Arij, p. m. 523.

ecclesiam, videatur simul cum eo & heresis recipi, neve dein de impietas pro pietate habeatur. Sic etiam Didymus contra Julianum imperatorem preces fudit, felici successu, referente Sozomeno: (a) Eodem die (quo Julianus fuit interfectus) Didymus ecclesiasticus philosophus Alexandria degens, cum, utpote imperatore adversus religionem peccante, gravissimo dolore afficeretur, tum propter ipsum vario errore deceptum, tum ob contumeliam ecclesiarum jejunii & orationibus vacabat. Cumque pra nimia sollicitudine, ne superveniente quidem nocte cibum sumsisse, in cathedra sedens somno oppressus est. Ac velut in mentis excessu positus, equos candidos, per aërem discurrentes videre sibi visus est, virosque ipsi insidentes, ita clamantes audire: nuntiate Didymo, hodie Julianum hac ipsa hora peremptum esse: idque ille Athanasio episcopo significet, & surgens comedat. Ita etiam Lutherus belli rustici autoribus minatur, se precaturum contra eos, teste Sleidano: (b) Ego precibus instabo, sicut dixi: quanquam sane malim ita vos comparetis, ut ne mihi sit necesse precibus adversum vos agere. Nam etsi peccator sum, tamen & justam esse precationis meae causam, & exaudiri quoque meas preces, nihil dubito: vult enim Deus nomen suum sanctificare, & nobis etiam sic orandum esse, demonstravit. Hortor itaque vos atque etiam oro, ne precationes meas & aliorum despiciatis, quid enim possint & efficiant, vestre certe maximo mala sentietis. Forte & huc quis referet execrationes magnorum illorum virorum Chrysostomi & Epiphani, discordibus animis a se invicem discedentes. (c) Hic enim, cum jam navem conscensurus esset, hac Joanni denuntiasse dicitur: spero te non moriturum esse episcopum. Ille vero eidem respondisse fertur: spero te non perventurum esse in patriam. Utrique hujusmodi exitus contigit. Nam neque Epiphanius navem appulit Cyprum, cum post discessum mortuus sit in navigio: & Joan-

(a) H. E. Lib. 2. p. 618. (b) Comment. lib. 5. p. m. 133. (c) Socr. Hist. Eccles. 6, 14. p. m. 321. Soz. loc. cit. 8, 15. p. m. 774.

Joannes non multo post ex episcopali sede dejectus est. His similibusque exemplis imprecantes isti putant, se via incedere ab aliis toties trita. Sed quid de illis judicandum sit, jam supra fuit indicatum. Nimirum sancti illi, quorum in scriptura sacra mentio fit, non tam sui quam gloriæ divini rationem habuerunt; nec ex cupiditate privata vindictæ pœnam de hostibus suis expetebant, sed quia illam justitiæ divini debere intelligebant: non quosvis, sed incurabiles feriebant: & sæpe denuntiationes tantum erant futurarum pœnarum. Non alia judicia ferre possumus de Alexandri, Didymi & Lutheri precibus, quæ pro Deo, veritate, religione & bono publico fuere fusiæ. Ita enim ipse Athanasius ^(a) factum illud ab omnibus æstumatum vult, quando scribit, Alexandrum, gaudente ecclesia, cum pietate & sana fide communionem celebrasse una cum omnibus fratribus, Deum gratias agendo, glorificantem, non quod de morte hominis lataretur, absit: omnibus enim hominibus constitutum est semel mori; sed quod res humana judicium superavit. Ipse siquidem Dominus judicem se præbuit minis Eusebii & Alexandri precibus, hæresin Arianam condemnavit, ostendens eam indignam esse communionem Ecclesiæ omnibusque manifestum reddit eam, tametsi ab imperatore, & ab omnibus mortalibus adjuvetur, ab ecclesia tamen damnatam esse: declaratumque est, officinam Ariatorum non Deo gratam, sed impiam & inimicam esse. Non alia ratio est Didymi & Lutheri precantium, qui causam respexerunt Dei, ecclesiæ & reipublicæ. Si vero quidam fuerunt in ecclesia etiam viri celebres, qui in istiusmodi imprecationibus aliquid humani sunt passi, non eorum exemplis vivimus, sed legibus. Non quid factum fuit, erit respiciendum, sed quid fieri debebat. Hinc si ex vero referuntur imprecationes istæ Chrysostomi & Epiphani, eas probare minime possumus. Simul autem observamus

E 3

præ-

(a) in Epist. citata.

præunte Caveo, (a) ex una parte viros etiam pios & prudentes in voces minus consideratas prorumpere, & lubitaneis affectibus abripi posse; & ex altera parte Deum. sæpe hominum vota implere & permittere, ut fructus votorum inconsideratorum & cum lenitate christiana minime convenientium, ipsi sentiant. Ceterum narratio ipsa nondum extra dabitationis aleam posita est. Socrates enim ex vaga traditione factum refert, eique ipse subjicit sequentia: (b) *utrum porro vera mihi dixerint, qui ista narant, equidem non possum affirmare.* Neque etiam Socrates & Sozomenus, si versionem Valestianam sequi volumus, in circumstantiis conveniunt, cum ille verba prolata scribat eo tempore, quo Epiphanius navem conscensurus erat; hic vero Epiphanium Joanni illa scripsisse, & Joannem Epiphanio rescripsisse; licet in græco habeantur vocabula εὐλαοῦς & ἀρετῆων, quæ declarationem duntaxat denotat, sive illa ore fiat, sive literis. Ex alio præterea capite Baronius (c) refellit hanc de prophetiis relationem, falsam scilicet esse causam, quæ his imprecationibus ansam dedisse dicitur. Illam autem quidam volunt fuisse, quod Epiphanius relegationi Joannis consenserit. Cum vero nulla præcesserit ejusmodi de Joannis exilio lata sententia, cui Epiphanius assensum præbuerit, quod nondum causa agi cœpta fuerit; jure ea de prophetiis invicem pronuntiatis, commentum esse putat.

§. XXIII. Tandem etiam urgere possent execratores isti effectum talibus precibus, debito tempore & modo peractis, respondere, atque adeo non esse irritas, sed Deo placuisse, ceu ex eventu colligi possent. Sed unde homines isti certo sciunt, his precibus respondisse effectum? an inductionem omnium exemplorum accurate convenientium producere & necessariam inter preces istas & effectum, hominis scil. mortem, connexionem

osten-

(a) antiq. eccles. p. m. 891. (b) oca citato. (c) ad ann. Chr. 402. pag. m. 154.

ostendere possunt? Aliud certe est aliquid sequi aliud, aliud vero sequi ex alio, tanquam ex causa, prout in moralibus plura exempla commonstrant. Sequi interdum mortem hominis post preces illas suas, concedimus: ex iisdem vero tanquam ex causis illam sequi, penitus negamus. Fieri quippe potuit, vel ipsum vitæ terminum a Deo præstitutum eo tempore adfuisse; vel mortis ab imprecantibus, quod sæpe accidisse audivimus, mœrore intenso morbum imo mortem sibi contraxisse. An tertium his duobus vel quartum sit addendum, hæcenus quidem ignoro, plura tamen indicantibus lubens aures vacivas præbebo. Id interea certum esse puto, preces illas, adversus alios institutas, nullum apud Deum locum, nullam vim habere posse, quia iniqua petunt. Testis ea de re erit Jacobus IV, 3. scribens: *Petitis & non accipitis, eo quod male petatis, ut in voluptates vestras infumatis*: cui consentit Joannes IX, 31. *Deus peccatores non audit*; præcipue cum in superioribus ostensum jam sit, imprecantes istos multis peccare modis. Imo non sacri duntaxat scriptores, impulsu spiritus sancti agitati, hæc talia asserunt, sed & gentiles, naturæ duntaxat lumine ducti, agnovere turpia sæpe vota habere homines, & a Deo propterea ferre repulsam. Audi, si placet, Senecam, virum prudentem & actionum humanarum trutinatorem accuratissimum. Is ex Athendoro id indicium animi omnibus cupiditatibus soluti indicat, cum eo quisquam pervenerit, ut nihil Deum roget, nisi quod rogare palam possit. Nunc enim, subjicit (a) *quanta dementia est hominum, turpissima vota Diis insusurrant: si quis admoverit aurem, conticescent, & quod scire hominem nolunt, Deo narrent*. Si quis ergo ea vota ad Deum detulerit, præcipue si eum proximo iratum voluerit, nunquam is exaudietur, eodem sapiente pronuntiante: (b) *Deus est, tam perdiso operam*.

(a) Epist. 10. (b) de ira lib. 2. cap. 30.

operam, cum illi irasceris, quam cum illum alteri precaris iratum. His verbis clarissime indicat, injustas aduersus alios preces nullam habere efficaciam. Atque de his in genere non male Cambyfes & ex hujus institutione Cyrus filius sensere, nempe: qui optarent ea, qua non fas sit, illos — merito sic apud Deos nihil impetrare, ut, qui petunt iniqua, repulsam apud homines ferunt, quod de illis Xenophon (a) tradit. Jucunda denique sunt atque festiva, quæ apud Lucianum (b) Menippus narrat, ut Jovem ad fenestram sedentem, precibusque hominum vacantem viderit, & quod ad suum quisque votum responsum tulerit. At Jupiter audiens & singula vota diligenter expendens, non omnibus pollicebatur: verum hoc concessit Saturnius, abnuuit illud. Nam iusta vota per os fenestra sursum admittebat, admissa ad dextrum statuens, rursus iniqua remittebat irrita, statu deorsum redigens, ne possint ad cælum accedere. Cum ergo iniqua vota a Deo non exaudiantur, testibus sacris prophanisque scriptoribus, frustra provocabunt execratores ad exoptatum suarum imprecationum eventum. Finem hac occasione dissertationi nostræ imponimus illo Luciani (c) ex græco in latinum translato;

Si non delinques, tibi diique hominesque favebunt

Prestabunt faciles, quaque precatus erit.

Ast ubi peccaris, cessat favor, omnia plena,

Sunt odii, facta & sors aliena tibi est.

Si & nos omnem præter spem in scribendo peccavimus, ne lectoris benevoli favor cesset, sed contra illius gratia nobis, emendationem promittentibus, parata sit, obnixè rogamus,

(a) de instit. Cyri hist. l. I. p. 26. (b) in Iraro Merupp. Tom. I. pag. 707. seqq. (c) Tom. 4. p. 174.

◀ (O) ▶

✱ ✱ ✱

UNIVERSITY OF LONDON
WILBURG MUSEUM

JOAN-

IOANNI FRIDERICO HEINIO
THEOLOGICÆ STUDIOSO SEDVLO

S. P. D.

PRAESES.

Iniqua a Deo petentibus tua opposita est dissertatio. Tibi
æqua petenti quod opponam, non habeo. Petis a me stu-
diorum & vitæ academicæ testimonium, quod Tibi dene-
gare nec volo nec possum. Quamvis enim difficile admodum
sit testari de actionibus aliorum, qui nostris sub oculis non sem-
per versantur, nihilominus id nobis erit adhuc liberum, ea
dicere, quæ vel nos ipsi vidimus vel ab aliis fide dignis audi-
vimus. Id scimus, Te per quadriennium fere in IVLIA
nostra, studio theologico sedulam dedisse operam, & non dun-
taxat utriusque collegii bomileitici membrum in templo acade-
mico fuisse, sed etiam alias urbis nostræ cathedras crebro ani-
masse. Scimus & illud, quod alii quoque asserunt, Te vi-
tam studioso theologo dignam apud nos egisse, neminique fuisse
gravem. Huic privato testimonio voluisti etiam addere
publicum, quando præsens argumentum de abusu psalmi cen-
tesimi noni eruditorum examini exhibuisti. In apparatu ad
illud colligendo, eoque postea digerendo, ut illam collocasti
diligentiam, quam desiderare potui, ita idem in cathedra
academica pro viribus defendisti. Hoc ergo labore feli-
citer peracto, ex animo Tibi apprecor optima quæque,
simulque roveo, ut, Deo volente patronisque faventi-
bus, in publica statione sacra publicas pro grege Dei preces
proxime fundere queas! Vale. Deproperabam in
academia IVLIA. d. XI. Augusti

M DCC VIII.

F

ER

Est Numen summum, totum quod temperat orbem,
 Nec patitur vanas supplicis esse preces,
 Quæ sine labe mali, redolent nec spicula mortis.
 Nam Deus est justus, qui modo iusta cupit.

prospera quævis ista precatur

ANDREAS HOMBURG, D. Pandectar.

P. P. O. & Dicasterii Guelpherb. Assessor.

CRedis, quod populum demens perſualio fallat,
 Demens, dum cantu vocat in tertamina divos?
 Quidni magna precum vis sit, dexterrima cantus
 Regula? Quin perimas inimicum carmine sancto?
 Mitior ast nobis mens sit, qui reddere torvo
 Hosti non ferrumque minasque aut vulnera iussi.
 Carminis est igitur sancti suus usus in hostem,
 Numine qui pereat præcelso, iudice iusto.
 Incantare nefas, quem incantet Numinis aura?
 Carminis est etiam sancti permagnus abusus.
 Quod pauci capiant, pauci distinguere norint.
 Omnia sunt usu distincta, atque omnia abusu.
 Sunt bona cuncta bonis, ut sunt mala cuncta probroſis.
 Tutior ast via sit, quæ parcat; fata precando
 Prospera, condonet. Candentes promere prunas
 Præstat, quas cervix hostis vel terga capeſſant.

*Deſiſſimo Dno. HEINIO futura crateri
 Eccleſiaſtico circumſpecte
 ſcr.*

HERMANNUS von der Hardt.

Mens hædit perverſa bonos & lædere gaudet,
 Atque vel æterno deuotet exitio:
 Tu contra prodeſſe ſtudes: mens reſtior iſta,
 Hæcque eſt ingenio digna palæſtra tuo.

Proſpera omnia precatur ſcr.

IVSTVS CHRISTOPH. BÖHMER,
 Polit. & Eloq. Prof.

Darff

Darff sich ein solch Gebet zu Gottes Himmel wagen/
 Das seines Feindes Todt und Ungelücke sucht?
 Kan der gerechte GOTT ein Amen dazu sagen/
 Wenn man in dem Gebet an statt des Segens flucht?
 Das tolle Jüden = Volck/ voll Aberglauben/ Brillen/
 Der Sinnen ganz beraubt/von träumen eingewiegt
 Vermeint der Himmel thu' nach dem vergallten Willen/
 Wenn es sein offt für Gott mit einem Psalme liegt.
 Dem fallen leider! bey viel Gott = vergess'ne Christen/
 Zu kühlen ihren Muth/ den Feind zu beten todte;
 Gerade als ob wir aus Gottes Wort nicht wüßten/
 Daß solch Gebet auf Sie bring Ungeluck und Noht.
 Daß es ein Weyrrauch = Dampff/daran sie selbst ersticken
 Daß es ein starcker Safft und Pest der Seelen sey;
 Der Himmel werde auch drauf kein Exaudi schicken/
 Denn GOTT fällt nimmermehr der Menschen
 Nachgier bey.

Dis hat mein werthster Freund mit rechten Geist
 erwogen /
 Darum Er auch der Welt den tollen Mißbrauch
 zeigt/
 Und wie so mancher sich mit diesen Psalm betrogen.
 Ich bete stets zu Gott daß Er Ihm sey geneigt.

Dieses wolte seinem werthen Tisch = und
 Hauß = Genossen zum Andencken
 segn und wünschen

JOHANN CHRISTOPH LASDORF,

Past. des Closters St. Marienberg
 vor Helmstedt.

Ihre fort / beredter Mund /
 Mache kund
 Was von GOTT Dir beygelegt /
 Was man pflegt
 Bey dem Lehren
 Zu verehren.
 Zwo Catheder /
 Zung' und Feder
 Seyn Dir / der Gelehrten Blum
 Und der Wahrheit Eigenthum
 Zu steten Ruhm.

Schrieb seinem wehrtesten Herrn und
 Respondenten aus billiger Hoch-
 Achtung /

B. J. Mensch / von Langelsheim.

Sic quoque Docta cupis Doctrinae Pulpita testes!
 Dudum de Sacris ista probata fuit;
 Inde TIBI certum promittit Pallas honorem,
 Vtraque TE FAVOR Pulpita AMICE manent.

*Faucis hinc Nobilissima atque Doctissimo
 Domino Respondenti suo applaudebat*

JOH. BEHR. WIDEBURG,
 Th. & opt. art. Stud.

Was ist in diesem Mund so Edel wohl zu nennen /
 Das nicht dem Mißbrauch solt auch unterworffen seyn?
 Macht mancher Thore ihm daraus nicht eine Pein/
 Wenn er den rechten Brauch für sich nur soll erkennen?
 Die Zeit, die Hetz, das Geld, und was von Gottes Gaben
 Ein Christe mehr erkennt / mißbraucht die schändte Welt
 Zu einem Sünden-Dienst, der höchstens Gott mißfällt.
 Erschröcklich / Gottes Wort muß einen Mißbrauch haben!

Daß

Daß Dir / mein werthster Freund / von Herzen sind mißfallen
 Die Miß-Gebräuch / und daß du recht hast angewandt
 Die Gaben Gottes / wird anseht der Welt bekandt /
 Sonst würde auch Dein Ruhm so weit noch nicht erschallen.
 Wie Du zu Gottes Ehr wilt öffentlich beschreiten
 Den schändden Sünden-Brauch / so an des H. Eren Wort
 Verboht wird ausgeübt an manchen bösen Ort.
 Fahr fort! Dein Fleiß wird bald noch grössre Ehr beschreiten.

Seinen wehrten und liebsten Freund zu Ehren
 hat dieses wenige aufsehen wollen

BRANDANUS DEGNER.

MEmphis caligans furvans & cana vetustas
 Thesalicos docuit rhombos, & murmura Marfa.
 Mox fallax ovum perfudit sanguine ranæ,
 Monstravitque strigis plumam, viresque veneni
 Quod profert Joleos. Jejunæ his addidit ossa
 Nocturnis flammis Colchi combusta catella.
 Nec sprevit quondam nec nunc Judæus Apella
 Carmina commistos umbris revocantia Manes
 Sed Cantus stygios blæso demurmurat ore.
 Has hodie noctes æterno sulphure dignas
 Et quarum fumum detergit victima nulla
 Ex regno Christi recte discedere cogis
 HEINI, Pegasidum qui dulcia nectara nosti
 Jessæi manibus dum torques plectra eruentis.
 Molimen tantum Doctrinæ est classica testis,
 Ergo cantarem laudes, sed fausta vovebo:
 Prospera fata juvent prono conamine coeptam,
 Virtutisque TUÆ decernat præmia digna
 Numen, præcipuos hoc est TIBI reddat honores.

*Nobilissimo præclare docto HEINIO, Respondens
 Et Amico suo certo ita applaudebat*

**B. G. HÖLSCHER, Benniseno-
 Hannoveranus, S. S. Theol. Stud.**

Toxica

Torica purpureo delibat aranea flore,
 Ast exinde trahit nobile nectar apia,
 Sic in salvifico piscatur codice morrem
 Pravus, sed vitam quærit abinde probus,
 Augustæ laudat legis sic tortor abusum,
 Usum dum stupida carpere mente nequit,
 Interea Domini calcatur nomen ubique
 Atque secunda gemit regula sancta Dei.
 Ingenio quod dum disquis AMICE sagaci
 Mystica Davidis verba canora legens;
 Gratulor ex animo votumque annecto labori
 Sustinæas patrii spemque decusque soli.

*Nobilissimo Doctissimoque Dno. HEINIO de
 egregio edito specimen ex animo gratulans
 scripsit*

LUCAS WILHELM KIZOU,

Colterâ - Hannoveranus, S. S. Theol. Cultor.

SILENTIO,

**QVO HACTENUS APTE USUS
 DOMINUS JOANNES FRIDERICUS HEINE
 S. S. THEOLOGIÆ CULTOR INDEFESSUS,
 ORATORUM ÆMULUS,**

**VIRTUTUM AMICUS,
 CUM PROBIS CONSENTIENS,
 AD IMPROBIS DISSENTIENS;**

**HOSPITIUM RENUNCIAVIT,
 NON NESCIENS: TEMPUS ESSE, QVO
 PRUDENTIS ELOQVENTIÆ MAGISTER SIT SILENTIUM;
 NON NESCIENS: TEMPUS ESSE, QVO
 OPTIMÆ, ARTIS MAGISTER SIT ELOQVIUM
 QVOD DICENDI TEMPUS JAM NUNC ELEGIT**

**CUM CATHEDRAM DISPUTATORIAM
 VIR JUVENIS ERUDITISSIMUS
 ASCENSURUS ET VERITATEM PUBLICÈ PROPUGNATURUS,
 CUJUS LAUDABILI COEPTO SUMMUM NUMEN ASPIRET,
 ULTERIORA CONAMINA BENE FORTUNET,
 CONTINUIS STUDIIS FAVEAT,
 CÆTERIS INSTITUTIS FELICEM EXITUM LARGIATUR,
 EXOPTAT ATQVE PRECATUR.**

JOANNES FRIDER. SIEGFRIED,

S. S. THEOL. STUD. BURG. BRAND.

